

людини та громадянина, порушують принципи верховенства права, встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектору, руйнують моральні та суспільні цінності, дискредитують державу на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2001. – 304 с.

2. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, С. В. Невмержицький. – К. : Знання, 1998. – 179 с.

3. Доля Л. М. Причини корупції в Україні та її наслідки для суспільства / Л. М. Доля // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією : матеріали наук.-практ. конф., 4–5 квіт. 2000 р., Київ. – К. : Ред.-вид. відділ МВС України, 2001. – С. 104–111.

Кришевич Ольга Володимирівна,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

КРИПТОВАЛЮТА ЯК СКЛАДОВА КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА

Віртуальна валюта сьогодні починає виконувати функцію засобу накопичення, виступати засобом збереження активів, своєрідним «цифровим золотом». Її перевагу вбачають у тому, що ані держава, ані будь-хто інший не може забрати цифрові гроші, на кшталт тих, що знаходяться в гаманці, в сейфі вдома, чи на депозиті в банку. Ця ж властивість криптовалюти водночас робить її потенційно вигідним «фінансовим інструментом» в межах корупційної діяльності. Щорічного декларування 2021 року наповнила Реєстр декларацій біткоїнами на 2,7 мільярда доларів. Виявилось, що з майже 19 млн існуючих у світі монет 46 351 знаходяться в українських публічних службовців, оскільки нову форму декларації, що діє з 01 грудня 2021 року, за якою при декларуванні криптовалюти необхідно зазначати її вид, дату набуття, кількість, вартість, постачальника послуг та інформацію про особу, якій належить об'єкт. Ознаками криптовалюти, як предмета корупційного кримінального правопорушення: фізична, економічна, юридична. Фізична ознака характеризує технічні аспекти функціонування криптовалюти, економічну ознаку визначає ціна, яку за неї можуть заплатити зацікавлені особи, а юридична ознака встановлюється на підставі послідовного аналізу передбачених чинним законодавством видів об'єктів цивільних прав. Отже, у контексті кримінально-правового регулювання криптовалюта представляє собою дані в електронному вигляді, що мають ціну та є предметом реалізації права на інформацію. Привабливість

криптовалют для злочинного світу пов'язана з тим, що в основі біткойна та інших криптовалют лежить принцип децентралізації та система блокчейн (Blockchain): електронні гроші не мають прив'язки і не контролюються жодним фінансовим органом якої-небудь країни, користувачі системи залишаються анонімними і мають рівні статуси. Криптовалюта, головною перевагою виступає її анонімність, крім того персональні дані власника електронного гаманця зберігаються в таємниці і це лише набір символів по яких неможливо вичислити власника, тому неможливо упізнати ім'я або адресу такого користувача, причому історія транзакцій є відкритою інформацією. Угоди, пов'язані з криптовалютою теж анонімні, окрім цього, вони незворотні. Якщо говорити про те, як держави відносяться до криптовалюти, то можна відмітити, що країни розділилися на три *групи*: 1) На тих, хто не схвалює використання криптовалюти, як це зробили Китай і Росія. У таких країнах, як Алжир, В'єтнам, Індонезія, Марокко, криптовалюта заборонена. Китай намагається заблокувати всі веб-сайти, пов'язані з торгівлею криптовалютами, включаючи іноземні платформи, але користувачі все ще беруть участь у цій діяльності через віртуальні приватні мережі та використовують іноземні платформи [4]. 2) Тих, хто створив правове поле, що дозволяє використати крипто-гроші паралельно із звичайними. Це в першу чергу США, Ізраїль, ОАЕ, Японія, Південна Корея, Канада, Данія, Чехія, Німеччина криптовалюта легалізована та має офіційний характер. Однією з перших країн, що легалізували криптовалюти, була Японія, де з 1 квітня 2017 року криптовалюта дозволена як валюта платежу. Для реєстрації в Японському агентстві фінансових послуг необхідні біржі, а юридичні особи, які використовують криптовалюти, повинні оплатити ліцензію, зберігати резерв у розмірі 100 доларів США та регулярно проходити аудит. Криптовалюти приймаються не як грошові ресурси, а як перехідні активи, які можна використовувати як платіж. Перерахунки на фіатні валюти не стягуються податком на додану вартість, однак викрадення резерву криптовалюти на 58 мільйонів євро з віртуальної валютної біржі, заснованої в Токіо, привернуло увагу до вимог жорсткого нагляду [1, 2]. Південна Корея також прийняла законодавство, що дозволяє здійснювати торгівлю криптовалютами за допомогою зареєстрованих у реальному імені рахунків. Шість корейських банків зосередились на відкритті рахунків, здійснення депозитів, зняття та переказу коштів між належним чином зареєстрованими банківськими рахунками та відповідними криптовалютними рахунками в межах одного банку. Уряд Південної Кореї також планує збирати корпоративний податок та податок на прибуток за колективною ставкою 24,2 відсотка з місцевих бірж [3]. Штат Каліфорнія в США першим з усіх дозволив використати криптовалюту, ухвалив Assembly Bill 129 і цей Закон дозволяє будь-якій компанії, асоціації або фізичній особі брати участь в обігу грошей, відмінних від законних платіжних систем. Європейський суд в рішенні від 22.10.2015 визначив, що біткойн необхідно вважати

валютою (засобом платежу), а не товаром обумовлено тим, що виникали певні труднощі відносно оподаткування криптовалюти і відповідне рішення встановило, що усі операції, пов'язані з обміном біткоїнів (bitcoin), обкладатимуться так само як і операції з традиційними валютами. Європейська судова практика по суті прирівняла криптовалюту як законне платіжне засобу, а обмін грошових коштів – «валютно-обмінній операції». Але згідно з діючим законодавством ЄС цифрова валюта вважається товаром і підпадає під регулювання Цивільного законодавства і Директиви ЄС про ПДФ як товар, а договір купівлі-продажі по криптовалюті являється договором-купли продажі товару. Найпоширенішою і найдорожчою криптовалютою є біткоїн (Bitcoin), яка була створена у 2008 р. Відмітимо і те, що 30 травня 2018 року була прийнята Директива (ЄС) 2018/843 Європейського Парламенту і Ради про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 щодо запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей чи фінансування тероризму та внесення змін до Директив 2009/138/ЄС та 2013/36/ЄС, яка спрямована на протидію злочинності у сфері ринку криптовалют та охоплення всіх потенційних можливостей їх використання. *Необхідно відмітити, що учасники ринку віртуальних активів повинні отримати можливість користуватися банківськими послугами, сплачувати податки з отриманих доходів і отримувати юридичний захист в судах при порушенні їх прав.* Що ж до питання оподаткування криптовалюти, то потрібно звернути увагу на Рішення Суду Справедливості ЄС щодо оподаткування податком на додану вартість операцій із криптовалютами від 22 жовтня 2015 року. Директива чітко закріплює, що криптовалюту можна використовувати як платіжний засіб. Крім того, згідно до рішення ЄСПЛ у справі «Хедквіст проти Швеції» від 22.10.2015 року, операції з біткоїнами та іншими віртуальними валютами на території ЄС не повинні оподатковуватися податком на додану вартість. Таке рішення суду фактично прирівнює віртуальні валюти до традиційних валют в площині оподаткування. В січні 2017 Чехія ухвалила закон, що обмежує свободу розрахунків в криптовалюті (зокрема, у біткоїні) – тепер пункти обміну знати імена осіб, які купуватимуть, продаватимуть і обмінюватимуть криптовалюта. 3) Хто в очікуванні. Органи влади намагаються пояснити суть біткоїнів і його аналогів, але все ж таки питання про правову природу є неврегульованим. Серед таких є Україна, Чилі, Бразилія, Данія, Малайзія і інші.

У Україні, яка входить в топ-5 по кількості створених біткоїн-кошельків, але на законодавчому рівні правовий режим ще не визначений. На даний час у ст. 15 Закону України «Про платіжні системи і переказ коштів в Україні» визначено, що електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особою, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, виконується в готівковий або безготівковий формі. Випуск електронних грошей може

здійснювати виключно банк і він же здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання по їх погашенню. Хоча існує роз'яснення НБУ відносно правомірності використання віртуальної валюти (криптовалюти), де вона визначена як грошовий сурогат, не є нормативним роз'ясненням і в принципі підлягає критиці, згідно п. 1.13 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи і переказ коштів в Україні» визначено, що емітент електронних платіжних засобів є виключно банк. Крім того, банк, що здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання по їх погашенню, але банки в Україні не займаються створенням криптовалюти. Очевидною проблемою, витікаючою із стосунків між цими суб'єктами криптовалют являється захист прав. У листі НБУ відзначається, що усі ризики за використання в розрахунках «віртуальної валюти / криптовалюта» несе учасник розрахунків по них. Національний банк України як регулятор не несе відповідальності за можливі ризики і втрати, пов'язані з використанням «віртуальної валюти / криптовалюта». Наступною проблемою є оподаткування криптовалют. В Україні до криптовалютним операцій застосовуються стандартні правила оподаткування, а питання по податку на одану вартість є досить спірним, оскільки криптовалюта не визначена як товар на законодавчому рівні. Єдиною можливістю для врегулювання використання криптовалюти може бути тільки відмова від анонімності користувачів і створення для органів державної влади можливості отримання інформації про операції конкретного користувача. Крім того, потрібне введення такою, що відповідає ліцензію на криптовалютну діяльність, яка мінімізує відмивання грошей або фінансування тероризму.

На національному рівні ринок віртуальних активів потребує належного законодавчого врегулювання, яке покликане не лише надати можливість учасникам суспільних правовідносин розпоряджатись такими об'єктами, але й забезпечити баланс інтересів учасників ринку та сприяти надходженню інвестицій в Україну. З метою вирішення вищезазначених проблем було розроблено – проект Закону України «Про віртуальні активи» [5], яким передбачається комплексне регулювання відносин, що виникають створення, випуску в обіг та обігу віртуальних активів, зокрема, укладення й виконання правочинів з ними. Законопроектом передбачено, що його дія застосовується до правовідносин, які виникають: 1) при постачанні послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, коли постачальник таких послуг має зареєстроване місцезнаходження або постійне представництво на території України; 2) у зв'язку зі здійсненням правочину відносно віртуальних активів, якщо особа, що здійснює цей правочин визначає, що до такого правочину застосовується право України, якщо це не суперечить положенням чинних міжнародних договорів України. Законом визначено поняття «віртуальний актив» – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в

електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав». Законопроект визначає правовий статус та вимоги до постачальників послуг, пов'язаних з віртуальними активами, через проходження процедур державної реєстрації одного або декількох видів діяльності: зберігання або адміністрування віртуальних активів та ключів віртуальних активів; обмін віртуальних активів; переказ віртуальних активів; участь і надання фінансових послуг, пов'язаних із пропозицією емітента та/або продажем віртуальних активів. Прийняття проекту Закону є комплексне врегулювання наступних питань: впорядкування нормативно-правового регулювання для ринку віртуальних активів, його учасників; правовий статус віртуальних активів як об'єктів цивільних прав; впорядкування цивільно-правових відносин між фізичними та юридичними особами які виникають в процесі використання віртуальних активів; визначення правового статусу учасників ринку та користувачів у сфері віртуальних активів; встановлення основних засад та принципів державної політики у сфері віртуальних активів; державне регулювання та контроль на ринку віртуальних активів.

Таким чином, *криптовалюта* – цифрова система платежів та грошових переказів, засновану на новітніх технологіях за принципами криптографії з метою функціонування як безпечної, анонімної, засновану на децентралізованому зберіганні інформації стану рахунків та транзакцій, застосування криптографічних алгоритмів для забезпечення цілісності, також як нематеріальні активи, які являють собою систему розрахунків із постійно змінною вартістю, відсутність контролю зі сторони центробанків.

Список використаних джерел

1. Reuters Staff, 'Coincheck heist sheds light on Japan's rush to create cryptocurrency rules', URL: [reuters.com/article/us-japan-cryptocurrency-regulation/coincheck-heist-sheds-light-on-japans-rush-to-create-cryptocurrency-rules-idUSKBN1FW04F](https://www.reuters.com/article/us-japan-cryptocurrency-regulation/coincheck-heist-sheds-light-on-japans-rush-to-create-cryptocurrency-rules-idUSKBN1FW04F) (accessed 13 April 2018).

2. Editorial, 'Tightening cryptocurrency regulations', URL: [japantimes.co.jp/opinion/2018/01/30/editorials/tightening-cryptocurrency-regulations/#.Ws3OUJe-lhE](https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/01/30/editorials/tightening-cryptocurrency-regulations/#.Ws3OUJe-lhE) (accessed 13 April 2018).

3. South Korea Allows Cryptocurrency Trading for Real-Name Registered Accounts, URL: www.nasdaq.com/article/south-korea-allows-cryptocurrency-trading-for-real-name-registered-accounts-cm909709.

4. Xie Yu, 'China to stamp out cryptocurrency trading completely with ban on foreign platforms', URL: [scmp.com/business/banking-finance/article/2132009/china-stamp-out-cryptocurrency-trading-completely-ban](https://www.scmp.com/business/banking-finance/article/2132009/china-stamp-out-cryptocurrency-trading-completely-ban).

5. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110